
CONGRESUL DE PACE DE LA PARIS DIN 1856. RAPORTURILE FRANCO-RUSE ȘI PROBLEMA ROMÂNEASCĂ

Eugen-Tudor Sclifos

Problema unirii Principatelor și atitudinea Marilor Puteri a suscitât întotdeauna atenția cercetătorilor și i-a preocupat în permanență pe istoricii români de pe ambele maluri ale Prutului. În articolul de față se vrea scos în evidență faptul cum a influențat raporturile franco-ruse rezolvarea problemei românești în cadrul forumului păcii de la Paris. Astfel, Franța era unica mare putere cu care Rusia putea întreține relații amicale, în condițiile în care nu existau ciocniri majore de interese între aceste două state, iar societatea rusă manifesta simpatie față de Franța lui Napoleon al III-lea și era vehementă la adresa Marii Britanii.

„Imperiul înseamnă pacea”, rostea Louis Napoleon la 9 octombrie 1852 la Bordeaux, cu o lună înainte de proclamarea celui de-al doilea Imperiu Francez. În cancelariile europene era privită cu scepticism venirea lui Bonaparte pe tronul Franței, lucru care nu putea aduce menținerea stării de lucruri instituite la Congresul de la Viena din 1814-1815. Louis Napoleon în *Idées napoléoniennes* vorbea despre înlocuirea sistemului de la 1815 cu o Europă unită sub sceptrul principiului naționalităților.

Semnarea Tratatului de pace de la Paris din 30 martie 1856 a reprezentat apogeul celui de-al doilea imperiu francez, așa cum momentul semnării Tratatului de la Tilsit din 1807, dintre Napoleon I și țarul Alexandru I, a fost unul de glorie al primului imperiu. De asemenea, Războiul Crimeii a dus la dizolvarea alianței ce se formase împotriva Franței la Chaumont, în 1814, iar la acel moment, alianța dintre Franța și Anglia, dar și separarea Austriei de Rusia, a condus la dizolvarea Sfintei Alianțe, proiect inițiat de țarul Alexandru I (Carné 1865, 37).

Teritoriul Principatelor Române a fost teatrul mai multor războaie dintre ruși și turci, care aveau ca finalitate ocuparea lor pe un timp îndelungat din partea trupelor țariste, ceea ce a condus la slăbirea acestora. De aceea, încă din timpul negocierilor de la Viena, din 1855, s-a ajuns la un consens, și anu-

me acela ca Principatele Române să treacă de sub durul protectorat rusesc sub garanția colectivă a Marilor Puteri (Debrauz 1856, 163).

Problema unirii Principatelor a fost pusă în discuție încă în timpul Conferinței de la Viena, la 26 martie 1855, de către reprezentantul francez, baronul de Bourqueney (Ubicini 1858, 6). Astfel se stipula că „Rusia nu va exercita nici un drept particular, de protecție sau de ingerință în afacerile interioare ale Principatelor”. Mihail Gorceakov, reprezentantul țarului la Conferința de la Viena, opina că „noua ordine de lucruri nu trebuie să priveze aceste provincii de nici un avantaj pe care ele le-au avut până acum”. Cancelarul Karl Nesselrode considera că Principatele Române erau datoare Rusiei că se bucurau de atâtea privilegii și imunități. La aceste declarații ministrul Afacerilor Externe al Franței, contele Walewski, a declarat că Rusia a exercitat o influență abuzivă în Principate, luând jumătate din teritoriul Moldovei, care era garantat de sultan, iar la conducerea celor două țări românești s-au aflat persoane loiale Rusiei, fiind atent supravegheată de agenții ruși, care urmăreau fiecare mișcare a domnului (Debrauz 1855, 168).

În cadrul celei de-a doua ședințe a conferinței de la Viena delegatul rus A.M. Gorceakov a luat cuvântul și a vorbit despre necesitatea examinării imunităților de care s-au bucurat Principatele Române sub protectorat rusesc, după care urma să se ia decizia ce trebuia păstrat și ce trebuia îmbunătățit în organizarea acestora (Acte 1889, 621). De asemenea, reprezentantul țarului considera important că populația trebuia să fie consultată în ceea ce privește menținerea sau abolirea Regulamentului Organic, cel care a stat la baza dezvoltării interne a principatelor. Astfel, proiectul înaintat de viitorul cancelar al Rusiei Mihail Gorceakov a avut ecou în cadrul conferinței de la Viena și a fost inclus în proiectul preliminar al păcii din 1 februarie 1856 și confirmat la Congresul de pace de la Paris. Serge Gorianov, în lucrarea sa *Le Bosphore et les Dardanelles*, bazată pe surse documentare din arhiva

rusească, apreciază faptul că diplomația rusă avea trasat în fiecare chestiune un plan bine determinat pe care trebuiau să-l urmeze (Gorianov 1910, 108-109). Istoricul american T.W. Riker, care a dedicat o monografie realizării unității românești la 1859, explică poziția luată de Gorceakov în chestiunea unirii Principatelor: „lucru destul de curios, Rusia a fost aceea care înaintea tuturor a avut hotărât meritul de a fi venit în ajutorul cauzei naționaliste în Principate” (Riker 1944, 50). Tot în acest context, al atitudinii Rusiei privind unirea principatelor, istoricul N. Iorga afirmă: „Rusia știuse a se arăta incontestabil atât de înțeleaptă în fond, pe cât de generoasă în formă” (Iorga 1938, 266).

Astfel, Franța a fost prima care venea cu inițiativa ca Moldova și Valahia să se unească, devenind o barieră menită să garanteze integritatea Imperiului Otoman (Lévy 1858, 8). Dacă facem referire la Anglia, aceasta dorea ca Principatele Române să fie în continuare dependente de Imperiul Otoman, pentru ca acesta să-și mențină integritatea (Corivan 1931, 1-3).

Istoriografia românească consideră această propunere venită din partea reprezentantului francez la Conferința de la Viena proba cea mai semnificativă pentru susținerea cauzei românești. În acea perioadă, martie 1855, când se punea în discuție chiar plecarea lui Napoleon al III-lea pe frontul din Crimeea (Henderson 1938, 115-129) din cauza situației dificile în care se aflau armatele aliaților, a provocat neliniște guvernului francez (Charles-Roux 1913, 2). În aceste condiții împăratul francez era gata să sacrifice principatele Austriei ca aceasta, în schimb, să participe la operațiunile militare din Crimeea (Tarle 1952, vol. II, 317). În timpul întrevederii lui Napoleon al III-lea cu prințul consort Albert, din aprilie 1855, la Londra, împăratul francez considera necesară intervenția Austriei în război, iar în schimb aceasta putea obține Principatele.

Evenimentele care au urmat au dat câștig de cauză Franței, care și-a restabilit prestigiul pe plan extern. După căderea ultimei redute a Sevastopolului, Franța își concentra atenția asupra noii ordini europene. Astfel, Franța nu dorea slăbirea excesivă a Rusiei, dar nici o întărire a puterii Albionului pe continentul european, și nici în Orient. În culise se negocia între Morny și Gorceakov (Vianu 1959, 198), iar pe canale oficiale – între contele Walewski și cancelarul Karl Nesselrode, care aveau convingerea că alianța franco-rusă putea aduce doar beneficii pentru puterile antagoniste din timpul Războiului Crimeii.

„Dacă Rusia este mută, ea nu este redusă a fi surdă”, declara Gorceakov. În toamna anului 1855 s-au deschis două runde de negocieri în paralel: una oficială între Waleski, care îl succeda pe Drouyn de Lhyus la conducerea Ministerului Afacerilor Externe, și contele Karl Nesselrode, și una secretă, între fratele vitreg al împăratului francez, ducele de Morny, și viitorul cancelar al Rusiei Mihail Gorceakov, la acea vreme ambasadorul Imperiului Rus la Viena (Bapst 1902, 707). Ambasada rusă din Paris a fost încredințată baronului de Seebach, ministrul Saxeii la Paris.

Decizia Austriei de a se alia cu puterile occidentale pentru a înfrânge Imperiul Rus provocase rumoare în cancelaria imperială rusească, iar scopul urmărit de diplomația rusă este de „a se răzbuna pe ingratitudea și trădarea Rusiei” (Bapst 1909, 60).

În timpul Războiului Crimeii, după bătălia de la Alma, Napoleon al III-lea l-a însărcinat pe Seebach să-l informeze pe împăratul Nicolae I ca toți cei răniți căzuți în mâinile Franței să fie trimiși Rusiei fără nici o condiție. Într-o discuție dintre Waleski și Seebach, primul a declarat că „Franța dorește pacea, dar este decisă să mențină alianța cu Anglia”. Napoleon al III-lea își punea speranța într-o „negociere intimă” cu Mihail Gorceakov, omul de încredere și „alter ego” al contelui de Nesselrode. În timpul negocierilor secrete dintre ducele de Morny și Gorceakov acesta și-a luat numele de M. Dupuis. În timpul acestor întrevederi ducele de Morny asigura pe Gorceakov că Franța dorește inițierea unei alianțe cu Rusia, deși împăratul francez dădea asigurări că va menține în continuare alianța cu cabinetul de la Saint James. Baronul Eskeles, intermediar între cei doi, declara lui Gorceakov: „Acceptați condițiile pe care vi le oferim; este minimum ce vi se poate cere; poate Franța va propune abrogarea lor. Cea mai dură este obligația de a nu avea putere maritimă pe Marea Neagră, nu va fi aplicată mult timp, pentru că este imposibil de a împiedica un popor militar ca Rusia să nu aibă flotă” (Bapst 1909, 66). Napoleon al III-lea declară că cele patru puncte vor constitui bazele negocierilor de pace. Totodată, dorea o negociere directă cu Rusia, dar nu dorea pe de altă parte să rupă relațiile diplomatice cu Marea Britanie. Austria nu era privită ca un aliat pentru Franța, un imperiu eterogen „inamic” al tuturor schimbărilor, iar o alianță cu Franz Josef obliga Franța să urmeze aceeași conduită bazată pe conservatorism, cea care a guvernat Europa mai bine de 40 de ani. Napoleon dorea să pună în aplicare principiile naționalităților (Bapst 1902, 705).

Lordul Clarendon, ambasadorul Marii Britanii la Paris, care cunoștea despre negocierile franco-ruse din iarna anului 1855, considera acest demers „act de trădare a alianței” (Wesley 1928, 89). În același timp diplomatul englez îl considera pe contele Walewski „mai rus decât Rușii” și cu siguranță Imperiul lui Napoleon al III-lea a promis țarului să limiteze dorințele lordului Palmerston, care cerea Rusiei sacrificii mult mai mari decât cele care serveau ca bază de negocieri la Congresul de la Paris din 1856. Același lucru era sesizat și de reprezentantul austriac la congres, contele Buol, care avea temerea că se va lua decizii în detrimentul aliaților (Temperley 1932, 389).

Rusia a acceptat propunerile de pace la 16 ianuarie 1856. Înainte de a lua această decizie țarul Alexandru al II-lea a convocat un consiliu format din cei mai loiali: Nesselrode, Orlov, Bludov, Kiselev și Woronzoff, prințul Dolgoruki și baronul Meyendorf. Toți, cu excepția lui Bludov, erau partizanii păcii. În dimineața când țarul îi convoca la reședința de iarnă contele Nesselrode primește o depeșă din partea ambasadorului rus de la Viena, Gorceakov, în care acesta afirma că dacă țarul va negocia direct cu Napoleon al III-lea poate obține anumite avantaje pentru Rusia. De asemenea, negocierile dintre ducele de Morny și Gorceakov erau constructive în vederea unei viitoare alianțe franco-ruse. Pe de altă parte, ambasadorul Prusiei la Petersburg, Werther, i-a declarat țarului că Prusia nu poate rămâne o perioadă lungă de timp în neutralitate, în caz contrar va trebui să se alieze cu puterile occidentale. Toate acestea au constituit motivații pentru țarul Alexandru al II-lea să accepte propunerile de pace (Bapst 1909, 85). La aceste motivații se adăuga și intransigența lordului Palmerston, cel mai vehement la adresa Rusiei. El cerea ca anumite teritorii să fie împărțite între Imperiul Otoman și Austria. Lordul Palmerston cerea ca Georgia, Circasia și Crimeea să fie cedate Imperiului Otoman, Polonia să devină un stat tampon, iar Principatele Române și Basarabia să fie cedate Austriei (Rieber 2014, 340).

În timp ce Franța își recăpăta statutul de mare putere, alt lucru se putea spune despre problema românească, care nu-și găsisese rezolvare la conferința de la Viena. La 9 ianuarie 1856 la Constantinopol a mai avut loc o conferință, care punea în discuție soluționarea chestiunii românești, ca una stringentă, care nu mai poate suporta amânare. Referitor la chestiunea principatelor a fost semnat protocolul din 11 februarie 1856 cu privire la organizarea de

care vor beneficia cele două țări românești, aflate încă sub suzeranitatea otomană. Astfel, tratatele semnate între Poartă și Rusia, cu privire la Moldova și Valahia își pierd valabilitatea în urma încheierii acestui război. De asemenea, Regulamentele Organice elaborate sub girul Moscovei sunt abolite (Ubicini 1858, 13). Se mai preciza că țările române, teritoriul cărora este parte integrantă din Imperiul Otoman, vor dispune de o administrație separată și independentă, sub suzeranitatea Sublimei Porți. Domnitorii vor fi aleși din familiile cele mai notorii ale Moldovei și Munteniei, care vor dispune de instituții adecvate pentru dezvoltarea acestora. Astfel, Principatele vor fi libere de orice fel de amestec străin în afacerile interne, iar în ceea ce privește relațiile cu puterile străine interesele acestora vor fi reprezentate de Poartă. Țările Române vor întreține raporturi cu Poarta prin intermediul capuchehaielor. De asemenea, ele vor fi nevoite să plătească un tribut moderat, fără alte rechiziții din partea autorităților otomane.

O parte a prevederilor enumerate mai sus nu puteau mulțumi pe români, care doreau unirea Moldovei și Valahiei într-un singur stat. Astfel, soarta acestora urma să se decidă în urma negocierilor de pace ce urma să aibă loc la Paris.

În instrucțiunile trimise de cancelarul Nesselrode celor doi reprezentanți ai Imperiului Rus la Congresul de pace de la Paris, contele Orlov și baronul Brunov, li se arată să se pronunțe în chestiunea unirii celor două principate doar în cazul în care Franța va susține această propunere. Diplomația rusă își dădea seama că această problemă va duce la divergențe între puterile coalizate împotriva Rusiei în timpul Războiului Crimeii.

Problema românească era menită de la bun început a fi o piatră de încercare pentru Marile Puteri, ceea ce va duce la o vizibilă divizare a acestora. Napoleon al III-lea nutrea simpatie față de cauza românească și dorea să-și pună amprenta asupra acesteia, iar numele său să dăinuie în memoria românilor (Sanejouand 1856, 51). El vedea în unificarea celor două țări românești „emblema” reînvierii naționalităților în Europa de Sud-Est, urmând să joace rolul unei bariere contra expansiunii rusești, o „santină” a latinității (Seton-Watson 1937, 269) și un centru cultural pentru propagarea ideilor sale. Imperiul Rus nu putea accepta prezența unei bariere. Dar s-a dovedit că această problemă putea reprezenta un mijloc de a rupe coaliția franco-engleză, formată împotriva colosului de la nord

în timpul Războiului Crimeii (Seton-Watson 1955, 350). Și, nu în ultimă instanță, unirea Principatelor însemna slăbirea considerabilă a Imperiului Otoman, dar și slăbirea influenței Austriei în zonă (Riker 1940, 50).

Congresul de pace de la Paris i-a oferit lui Napoleon al III-lea nu numai șansa de a retrasa harta Europei, dar și a obține prestigiu pe arena internațională (Thouvenel 1903, 225). Pentru a putea realiza programul de politică externă, Franța avea nevoie de aliați. Iar Rusia, cu siguranță, se va transforma într-o putere revizionistă, care va căuta să-și recapete statutul de mare putere, știrbit în urma Tratatului de la Paris (McMilan 2014, 74).

Congresul de pace de la Paris și-a găsit reflectare în literatura istorică, iar rezultatele pozitive ale acestuia au fost apreciate de istoricii francezi (Duroselle 1964, 194, Droz 1952, 291), (Damé 1900, 94, Mantran 1961, 99-100). Aceștia considerau că Congresul de pace a reprezentat un punct de reper pentru diplomația europeană în ceea ce privește unirea principatelor și a fost etapa premergătoare realizării micii uniri de la 1859. Aceeași opinie este vehiculată și de unii istorici englezi. Este cazul lui (Taylor 1971, 95 și Michelson 1998, 28), care vedeau în semnarea Tratatului de la Paris din 30 martie 1856 începutul unei noi „epoci” pentru lupta românească de eliberare de sub protectoratul rusesc. Istoricii români au rezerve în ceea ce privește semnarea Tratatului de la Paris, considerând că de fapt acesta a tergiversat rezolvarea chestiunea unirii principatelor (Berindei 1995, 117).

La Paris, în 1856, se întrunea diplomația europeană după o pauză de 40 de ani de la Congresul de la Viena, care pusese capăt războaielor napoleoniene, iar acum Franța era încununată de laurii succesului (Platon 2005, 225) și se afirma din nou ca „marea națiune” pe continentul european. Pentru a se arăta moderat, încă de la început împăratul Napoleon al III-lea a propus orașul Bruxelles ca loc de desfășurare a forului european. Țarul Rusiei a venit cu propunerea ca discuțiile păcii să se țină la Frankfurt, reședința Dietei germane. În ultimul moment, alegerea capitalei Franței a fost unanimă (Thouvenel 1896, 599). Prima ședință a forului european urma să aibă loc la Paris la 25 februarie 1856. Conte Walewski a fost numit președinte, iar Vincent Benedetti secretarul Congresului de pace, cel care opina că anul 1856 este unul crucial pentru soarta Europei (Bourgeois 1905, 414). Lucrările congresului trebuiau să aibă loc de trei ori pe săptămână: luni, miercuri, vineri (Delord 1869, 639).

Cu certitudine, miza congresului de la Paris era una de o importanță majoră pentru români, dar și pentru interesele Marilor Puteri. Astfel, acesta trebuia să găsească o soluție de mijloc care să mulțumească părțile implicate în Războiul Crimeii. Se observă o tendință evidentă din 1856 în care Franța și Rusia susțineau unirea Principatelor, iar Austria, Anglia doreau menținerea integrității Imperiului Otoman (Mano 1900, 55). Astfel, la prima vedere se contura o apropiere vizibilă între cabinetele de la Tuileries și Petersburg în problema românească, deși Rusia își ascundea cu abilitate adevăratul scop urmărit în această problemă spinosă (Rain 1913, 634-635). Totodată, congresul de la Paris trebuia să reprezinte: „acel laborator în retortele căruia principiul naționalităților trebuia să capete conturi concrete” (Turliuc 2006, 101).

Misiunea diplomației ruse era să obțină o pace onorabilă pentru imperiu și să reușească apropierea de Franța lui Napoleon al III-lea, care devenea noul arbitru al disputelor europene. Astfel, internaționalizarea problemei românești s-a datorat într-o măsură semnificativă convergenței de interese franco-ruse. La Petersburg exista convingerea că Franța va căuta să-și impună prestigiul în Principate, iar Rusia nu putea permite ca aceasta să se bucure singură de laurii succesului. Rusia era datoare să se revanșeze față de români din cauza regimului dur al protectoratului impus de țar. Diplomația rusă era convinsă că susținând unirea Moldovei și Munteniei poate distruge coaliția ce se formase împotriva ei, iar mai târziu să pună în discuție clauzele oneroase ale Tratatului de la Paris, care erau incompatibile cu onoarea imperiului rus. Referitor la condițiile impuse Rusiei, dintre care unele exigente, Apostol Stan remarcă: „Războiul Crimeii încheiat cu Tratatul de la Paris, încununa o voință occidentală de recuperare strategică a acestei zone geopolitice, prin instaurarea unei libertăți depline a comerțului și a navigației la gurile Dunării și Marea Neagră, inclusiv prin organizarea politică a celor două state autonome românești. Acestea din urmă, puse sub garanție europeană, erau menite a constitui un obstacol împotriva planurilor expansioniste ale Rusiei” (Stan 1995, 286).

Ca urmare, plenipotențiarilor ruși aveau misiunea dificilă de a intra în grațiile împăratului Napoleon al III-lea. Reprezentanții țarului la congresul de pace erau diplomați cu experiență: contele Alexis Orlov și baronul Brunov. În viziunea Franței contele Orlov reprezenta vechea Rusie, cea a țarului Nicolae I. După bătălia de la Borodino din 1812

împotriva armatei imperiale franceze conduse de Napoleon Bonaparte a fost promovată general major și comandant al regimentului de cavalerie. După semnarea Tratatului de la Adrianopol din 1828 este numit ambasador al Rusiei la Constantinopol, funcție pe care o va ocupa până în 1832 (Fourmestraux 1862, 110). În 1845 îl înlocuia pe contele Beckendorff ca șef al jandarmeriei imperiului. Datorită acestei funcții a exercitat o influență asupra țarului Nicolae I, opunându-se vehement tentativei țarului de a redeschide chestiunea orientală și de a ocupa Principatele Române (Godron 1857, 458). Cel de-al doilea reprezentant al Rusiei la negocierile de pace, baronul Brunov, a ocupat funcții importante în cadrul ministerului de externe rus. A fost ministru plenipotențiar la Stuttgart și Hess-Darmstadt și la curtea din Saint-James (Fourmestraux 1862, 111).

Primul sosi în capitala franceză baronul Brunov, care ajungea la 13 februarie 1856, la 10 seara, așteptat de un valet, spre a-l conduce la mașina lui Seebach. Cu acest prilej ziarele engleze titrau: „Înainte de a o rupe cu Anglia, Franța se aliază cu inamicul său”.

Plenipotențiarul rus Brunov a fost trimis mai devreme la Paris, pentru a sonda terenul și a vedea poziția Franței față de Rusia. Guvernul imperial rusesc dorea să vadă dacă putea conta pe sprijinul necondiționat al guvernului francez la negocierile de pace de la Paris și dacă putea fi un sprijin pentru delegații ruși, care trebuiau să facă față pretențiilor exagerate ale Marii Britanii. Baronul Brunov este primit în audiență cu multă căldură de împăratul Franței, fiind asigurat de intențiile guvernului francez de a încheia pacea. Napoleon al III-lea s-a declarat gata să susțină interesele urmărite de Rusia la negocierile de pace, dar în măsura posibilităților. Baronul Brunov comunica la 19 februarie cancelarului Karl Nesselrode observațiile sale cu privire la atitudinea Franței. El aprecia că atitudinea guvernului de la Tuileries este una conciliantă la adresa Rusiei: „intenția guvernului francez constă într-o dorință ardentă a lui Napoleon de a încheia cât mai repede pacea. Dificultățile nu pot veni decât din partea Angliei și a Austriei” (Петров 1891, 108). La aceste afirmații împăratul francez declara că aceasta nu însemna că guvernul imperial dorește să rupă alianța cu Marea Britanie. Asemenea punct de vedere i-a fost prezentat diplomatului rus și de ministrul Afacerilor Externe, contele Walewski: „împăratul Napoleon este nerăbdător să mențină legătura care

îl unește de Anglia” (Петров 1891, 108). Cu toate acestea, plenipotențiarul rus a fost asigurat că Franța este dispusă să se implice activ în chestiunile de litigiu, care vor surveni în timpul congresului de pace, dar să nu se aștepte la rezultate „spectaculoase”, ținând cont de atitudinea ostilă a Marii Britanii, dar și de poziția de țară învinsă în războiul recent încheiat. În depeșa către cancelarul rus Brunov era vorba și de atitudinea Angliei, care îl îngrijora prin faptul că aceasta nu era mulțumită de preliminariile păcii și poate considera semnarea tratatului de la Paris nesatisfăcătoare pentru națiunea engleză. Lordul Clarendon monitoriza cu atenție această apropiere franco-rusă, care nu era pe placul englezilor, fiind percepută ca o trădare a alianței. În această depeșă reprezentantul englez e caracterizat ca „timid și susceptibil” și arăta rețineră în ceea ce privește valabilitatea alianței dintre guvernul francez și cel englez.

Într-o întrevvedere avută cu ministrul francez al finanțelor Achille Fould, Brunov a fost asigurat că Napoleon al III-lea își va aroga rolul de „moderator” (Петров 1891, 108) în disputa dintre Anglia și Rusia în negocierile de pace.

În discuțiile avute cu contele Walewski, dar și cu alte personaje de rang înalt din Paris, baronul Brunov declara că până la sosirea celui de-al doilea reprezentant al țarului la negocierile de pace, contele Orlov, el primise instrucțiuni clare să nu decidă nimic, ci doar să „asculte cu atenție” propunerile venite din partea Franței (Петров 1891, 111).

Delegatul rus Brunov a reușit să intre în discuție și cu ducele Morny, fratele vitreg al împăratului francez, care era adeptul unei alianțe cu Rusia, în detrimentul uneia cu Marea Britanie. Acesta era asigurat de dorința Franței de a îmbunătăți relațiile cu guvernul rus, dar considera prudent „tăcerea” Rusiei pentru ca Franța să reușească să facă „tranziția” de la alianța cu Anglia spre una cu Petersburgul.

Impresiile reprezentantului rus de la Paris erau satisfăcătoare, în ceea ce privește poziția luată de guvernul francez, care se arată „conciliant” cu dușmanul recent învins. Răspunzând unei depeșă din partea cancelarului rus, care îl întreba despre poziția Rusiei la acel moment și dacă se poate spera la un rezultat favorabil intereselor rusești, baronul Brunov a declarat că tabloul general este unul favorabil Rusiei, dar trebuie eforturi apreciabile pentru a ajunge la un rezultat rezonabil. Franța era considerată principalul sprijin pentru Rusia,

iar Anglia principalul „deranj” pentru aceasta (Петров 1891, 117).

Înainte de începerea congresului de la Paris a avut loc o întrevvedere privată dintre Napoleon al III-lea și cel de-al doilea reprezentant al Rusiei la negocierile de pace, Orlov. Plenipotențiarul rus își făcea speranțe în ceea ce privește susținerea de care va beneficia Rusia, la tratativele de pace, din partea Franței, mai ales în chestiunile de litigiu (Петров 1891, 114). Referitor la chestiunea Principatelor, plenipotențiarul rus se declară „partizantul” unirii, (Vinogradov 1959, 38), deși această chestiune ocupa un loc secundar pe agenda politicii externe a colosului rusesc (Vianu 1959, 198). Rusia urmărea, în principal, soluționarea chestiunii Bolgradului în detrimentul aliaților, dar și problema neutralizării Mării Negre, care „lovea în orgoliul rusesc” de mare putere maritimă. Împăratul francez i-a dat de înțeles plenipotențiarului rus că Rusia ar trebui să se resemneze în ceea ce privește delimitarea frontierei în favoarea Rusiei, dar ca o recompensă Franța nu ar protesta dacă aceasta va păstra Karsul. Franța avea să depună eforturi considerabile în acest sens, dar s-a ciocnit de poziția tranșantă a cabinetului Saint-James, care nu era de acord cu cedarea de teritorii către Rusia învinsă.

Atitudinea rusească în chestiunea românească este una care pare surprinzătoare la prima vedere, ținând cont de faptul că pe tot parcursul ostilităților militare din Crimeea a combătut unirea principatelor. Acum se ralia planurilor unioniste ale Franței, care își recăpăta gloria pierdută în 1815 (Mano 1900, 72). Această contradicție evidentă este explicabilă, Rusia avea nevoie de un aliat, pentru a evita izolarea pe plan internațional, dar și de a reuși într-o perioadă scurtă de timp să pună în discuție clauzele oneroase ale tratatului care urma să fie încheiat la Paris. Diplomația rusă considera necesar ca Imperiul Rus să-și recapete prestigiul în fața românilor, văzut mai mult în ipostaza de opresor, care își mascase adevăratele intenții sub „umbrela ortodoxismului” și a eliberării de sub „jugul otoman”. Susținând cauza românească, Rusia spera să obțină un avantaj dublu pentru noua politică externă, de a limita influența crescândă a Austriei în Principate și de a slăbi tot mai mult Imperiul Otoman. Pe de altă parte, spera că prin acest „gest semnificativ” putea obține simpatia Europei, dar în special „bunăvoința” Franței lui Napoleon al III-lea, „omul momentului” la acea vreme.

Nicolae I, cel care deteriorase relațiile cu Franța, nu mai era la țară, iar Alexandru al II-lea miza pe

sprijinul francez în timpul negocierilor de pace, gândindu-se chiar la încheierea unei alianțe. Această atitudine a fost dictată de împrejurările vremii, dar Rusia va cauta mijloace eficiente pentru a-și recăpăta poziția dominantă în sud-estul Europei (Corivan 1959, 161).

Walewski a pus în discuție problema unirii Principatelor, tributare Imperiului Otoman și aflate sub protectorat rusesc (Thouvenel 1896, 606). Cel mai vehement era reprezentantul Imperiului Otoman, Aali-Pașa, care nu accepta punctul de vedere francez. Acesta a declarat că cele două țări românești nu doresc unirea într-un singur stat, fiind doar o idee vehiculată de câțiva români, care fac propagandă în capitalele europene pentru înfăptuirea unirii (Șeicaru 1959, 167). Pe de altă parte, plenipotențiarul rus contele Orlov susținea punctul de vedere francez, considerând că găsirea unei soluții în această chestiune nu mai poate fi amânată o perioadă îndelungată de timp (Vinogradov 1959, 38).

La 24 februarie 1856 contele Orlov a primit la Tuileries pe reprezentantul Porții, marele vizir Aali-Pașa. Scrisorile venite de la Sankt Petersburg anunțau cu tărie că Orlov este purtătorul unor instrucții precise în ceea ce privește restabilirea păcii și că „discuțiile preliminarelor nu vor fi de lungă durată. Exista convingerea la Sankt Petersburg, adăugau corespondenții noștri, că Curtea este sincer dispusă de a se reconcilia cu Franța și Anglia” (La Presse, 24 février 1856).

În timpul primei întruniri a congresului, de la 25 februarie 1856, au fost stabilite preliminariile păcii, care vor genera numeroase discuții între diplomații prezenți în capitala pariziană. Referitor la problema românească putem enumera aici abolirea protectoratului rusesc (Jelavich 1977b, 683; Jelavich 1969, 397-408; Jelavich 1961, 349-366), ceea ce însemna că Rusia nu putea exercita nici un drept particular sau exclusiv asupra Principatelor sau ingerință în treburile interne ale acestora. Acestea erau puse sub garanția Marilor Puteri (Acte 1889, 1000).

În cadrul celei de-a doua ședințe a Congresului de la Paris, din 28 februarie 1856, anume reprezentanții Franței și Rusiei, contele Walewski și, respectiv, Orlov au reușit să convingă Marile Puteri ca soluționarea definitivă a problemei românești să fie încredințată unei comisii speciale (Corivan 1959, 162). De asemenea, plenipotențiarul Brunov a făcut o remarcă la adresa termenului „protectorat”, care în opinia sa nu exprimă adecvat rolul

jucat de Imperiul Rus în cele două state românești (Acte 1889, 1004). Trimișii țarului cereau înlocuirea acestui termen cu altul mai „convenabil”, lucru cerut încă în timpul Conferinței de la Viena din 1855. Reprezentantul austriac, contele Buol, a declarat că sintagma de „protectorat” este una uzuală existentă în documentele vremii. Aali-Pașa a declarat că termenul de protectorat a fost utilizat mai ales în Regulamentele Organice, întocmit sub girul țarului Nicolae I. Reamintim faptul că Regulamentele Organice au fost abolite. Ele fuseseră întocmite în lunga ocupație rusească din 1828-1834, având ca finalitate ingerința tot mai mare a Rusiei în afacerile interne ale Moldovei și Valahiei (Radulesco 1850, 19). În acest context se înscrie și atitudinea presei franceze care era de părere că problema românească necesită o atenție deosebită din partea diplomației europene. Sugestiv este un articol scris de P. Vincard la rubrica „Affaire d’Orient”, în care acesta constată că problema românească este una europeană, și nu una care ține de Imperiul Otoman, caracterizat drept „omul bolnav de pe Bosfor”. P. Vincard aprecia faptul că problema Principatelor necesită o examinare serioasă din cauza Regulamentului Organic „defectuos” și a tratatului de la Balta-Liman din 1849. Revenind la rolul jucat de instrumentul rusesc numit Regulament Organic, acesta a urmărit imixtiunea puterii protectoare în politica internă a celor două state românești, iar domnii care guvernau sub „umbrela protectoare” a Rusiei trebuiau să arate devotament față de țar, urmăriți în toate acțiunile lor de consulii ruși (Vincard 1856, 1).

La 8 martie 1856 contele Walewski pune iarăși în discuție necesitatea unirii Principatelor, care ar trebui acceptată de congres. Președintele congresului afirma că problema unirii este una „indispensabilă” și necesită o soluționare rapidă. Reprezentantul englez împărtășea aceeași opinie ca și colegul său francez, dar considera necesar de a lua în considerare și vocea populației din cele două principate. Cum era de așteptat, plenipotențiarul otoman Aali-Pașa susținea cu tărie ideea că separarea celor două țări românești este consecința naturală a evidentei deosebire dintre cele două (Ubicini 1858, 32). La această opinie se alia și reprezentantul austriac, contele Buol, care nu vedea nici o justificare pentru unirea celor două state românești. Delegația rusească, prin vocea contelui Orlov, era mai „tăcută” și moderată în declarații, sprijinind punctul de vedere francez. Ea considera că problema românească necesită o soluționare în interesul

acestora. Contele Orlov s-a mărginit să declare că unirea este unica soluție pentru ca aceste două provincii „văduvite de soartă” să fie prospere.

În ședința din 10 martie 1856 s-a pus în discuție chestiunea delimitării frontierei în Basarabia, care va fi analizată mai detaliat tot în acest articol. Contele Walewski a reamintit plenipotențiarilor prezenți că organizarea principatelor este punctul cardinal al acestei congres și este necesar de a încredința soarta acestora unei comisii care să decidă destinul Moldovei și Munteniei (Ubicini 1858, 38).

Astfel, în viziunea Franței „chestiunea orientală se rezumă la Principate, care reprezintă nordul gordian, care amenință pacea și securitatea în Europa” (Levy 1858, 47). Istoricul român Leonid Boicu consideră că poziția luată de Franța în timpul Congresului de la Paris reprezenta „cea mai mare însemnătate pentru dezlegarea pe căi diplomatice, potrivit Tratatului de la Paris, a chestiunii române” (Boicu 1978, 28), iar N. Iorga aducea un adevărat elogiu împăratului francez, considerându-l „unicul” responsabil pentru unirea Principatelor: „puterea aceasta n-a fost puterea unui stat, ci puterea unui om... opera personală a împăratului care stăpâna absolut, în momentul acela la Paris” (Iorga 1915, 15). Același istoric român considera că „aceste Principate Unite, această Românie, au fost create ca o pedeapsă pentru Rusia, ca un instrument împotriva ambițiilor acesteia în Orient, ca un impediment în calea intereselor ei în zona Dunării Inferioare, a Mării Negre și către strămtorile apelor libere din Sud” (Iorga 1995, 273).

În timpul acestor sesiuni ale congresului de pace plenipotențiarul Orlov face declarații care îi satisfac pe francezi, iar împăratul francez Napoleon al III-lea îl numește pe acesta „diplomatul cel mai puternic al Europei”. Sugestiv este și acest moment: „ieri Orlov a refuzat o serată în suburbia Saint Germain, pentru a nu se găsi într-o societate ostilă guvernului împăratului”. „Aceste politețuri pe care le primim produc efect asupra austriecilor, care tremură la gândul unui Tilsit” (Thouvenel 1896, 615). Sau cel puțin asta era una dintre tezele vehiculate de presa germană. Contele Buol, care a reprezentat interesele austriece la Congres, nu dorea să părărească Parisul până nu va avea convingerea în durabilitatea tratatului încheiat la 2 decembrie 1854. Thouvenel mai adăuga că o alianță între Franța și Rusia este utilă pentru a susține chestiunea unirii Principatelor, dar și chestiunea

italiană, existând și chestiunea poloneză, unde diplomația rusă nu dorea să cedeze teren. Diplomația țaristă avea ca prim obiectiv de a asista eforturile împăratului francez de a „se elibera de alianța britanică” (Mosse 1955, 310).

În cadrul ședinței din 10 martie, Walewski consideră necesar ca viitorul Principatelor să fie încredințate unei comisii care să analizeze minuțios această problemă, care suscită atenția marilor puteri.

Pe lângă diplomații francezi, care susțineau unirea celor două principate, regăsim și oameni politici francezi care și-au pus amprenta asupra prezentării problematicei românești în ziare și broșuri de epocă. Un caz semnificativ este cazul lui Paul Bataillard, unul din elevii lui Edgard Quinet (Iorga 1923, 311), care a susținut atât unirea Principatelor, cât și restituirea în integritate a Basarabiei, anexată în mod fraudulos de Imperiul Rus la 1812. Memoriul acestuia (Bataillard 1856a) a apărut în timpul Congresului de pace de la Paris, considerând că problema românească nu este cunoscută în țările occidentale, care astăzi au rolul de a decide soarta românilor. În debutul acestui memoriu el declară că dorește să facă lumină în problema românească. El aprecia că țările române au fost victime ale rivalității otomano-ruso-austriece, secătuite de regimul fanariot, deposedate de toate drepturile ce țin de organizarea politică și militară, în special (Bataillard 1856 b, 416). Publicistul francez invocă memoriul trimis de N. Goleșco și Rosetti prințului Napoleon, în mai 1855, care apreciau că pentru a soluționa problema românească este necesară unirea. De asemenea, aceștia mai considerau important faptul „de a lua Basarabia, pe de o parte, Poarta ca putere suzerană și Rusia ca protectoare nu aveau dreptul să ia teritoriul Moldovei, pe de altă parte” unirea este „unicul mijloc care va da României frontiere durabile și veritabile” (Bataillard 1856a, 424-425). Paul Bataillard își încheia pledoaria cauzei românești, declarând că „românii doresc în unanimitate, cu consacarea capitulațiilor, unirea celor două principate sub un principe aparținând unei familii suverane ale Europei” (Bataillard 1856a, 425).

În cadrul forumului păcii de la Paris o chestiune intens dezbătută de diplomația europeană a fost problema teritoriului sudului Basarabiei, care trebuia cedat Principatului Moldovei. Rusia propuse Karsul în locul cedării celor trei județe din sudul Basarabiei. În cadrul primei întrevederi

dintre contele Orlov și Napoleon al III-lea, împăratul francez s-a declarat de acord cu propunerea rusească (Boutenko 1927, 288). Buol și Waleski erau de acord cu această cerere. Reprezentantul englez lordul Clarendon primise instrucțiuni clare de la lordul Palmerston de a nu ceda nimic Rusiei, utilizând un limbaj dur cu Brunov în timpul unei întrevederi avute cu acesta în particular. Dacă în problema unirii principatelor atitudinea engleză era oscilantă, nu același lucru se poate spune de problema Basarabiei, fiind fermă pe pozițiile pe care nu dorea să le cedeze (Temperley 1932, 401).

Astfel, problema sudului Basarabiei a suscitată atenția Europei pe tot parcursul anului 1856. În cele expuse în continuare se va putea constata că această problemă, la prima vedere ne semnificativă, va avea nevoie de o implicare serioasă din partea diplomaților europeni. Referindu-ne la Anglia care privea cu animozitate eventuala apropiere a Franței de Rusia, la care putem adăuga nemulțumirea acesteia față de condițiile „lejere” impuse Rusiei la Paris, chestiunea Basarabiei trebuia soluționată în detrimentul Imperiului Rus, care aștepta „dispoziții conciliante și vot de încredere” (Charles-Roux 1913, 82) din partea împăratului francez. Anglia era gata să se opună oricărui încercări a Rusiei de a se sustrage hotărârilor Congresului de pace de la Paris. Principalul argument invocat de Rusia pentru a păstra sudul Basarabiei era faptul că acesta era reședința bulgarilor. Napoleon al III-lea, care miza pe „sinceritatea” Rusiei la negocierile de pace se ralia punctului de vedere prezentat de plenipotențiarilor ruși declarând: „eu consider că Bolgrad, centrul coloniei bulgare să revină Rusiei” (Morny 1896, 84). Franța era dispusă să facă concesii Rusiei în chestiunea Bolgradului, dar s-a ciocnit de intransigența lordului Palmerston, care s-a dovedit a fi adversarul cel mai de temut al țarului Alexandru al II-lea. Din Albion veneau știri, care aduceau nemulțumiri apropierei franco-ruse și distanțării imperiului francez de Marea Britanie (Charles-Roux 1909, 280).

Guvernul francez venea cu propunerea ca Rusia să cedeze Insula Șerpilor, să dea Imperiului Otoman Sulina și Delta Dunării, iar aceasta să păstreze Bolgradul. Cu această propunere era de acord Mihail Gorceakov, dar avea un oponent pe măsură, lordul Palmerston, care nu dorea ca hotărârile Tratatului de la Paris, recent încheiat, să sufere modificări semnificative. Această „amicizie” franco-rusă este sesizată și în depeșa lordului Clarendon trimisă guvernului de la Londra: „în toate

discuțiile guvernul francez se pronunță mereu în favoarea Rusiei” (Charles-Roux 1909, 283). Ambasadorul Franței la Constantinopol Thouvenel analizează minuțios situația în care se găsea Franța, ademenită între două alianțe, Anglia și Rusia, dar cea din urmă prevalează, din cauza conflictului diplomatic privind sudul Basarabiei. Guvernul francez considera că Franța nu putea tranșa toate problemele referitoare la executarea Tratatului de la Paris în defavoarea Rusiei, apreciind că Rusiei i se impuseseră niște clauze umilitoare și i se pare echitabil să i se facă și unele concesii. Aceste principii erau în opoziție cu politica urmată de Anglia, dar și de Austria (Charles-Roux 1913, 131).

Pe parcursul anului 1856 a avut loc o corespondență intensă între reprezentantul francez la Petersburg, ducele Charles de Morny și contele Walewski, care asigura guvernul francez că „Rusia nu va face nimic fără o înțelegere prealabilă cu noi. Împăratul Alexandru are încredere în Napoleon” (Charles-Roux 1909, 293).

Anglia s-a arătat intransigentă la adresa Rusiei, considerând că „încercarea Rusiei de a se sustrage hotărârilor Congresului de pace este nedemnă de o mare putere ca Rusia”. Această chestiune era un litigiu între Marile Puteri, ceea ce scotea în prim-plan neînțelegerile existente între aliați. Ca urmare a acestei „sciziuni diplomatice” între Anglia și Franța, în chestiunea cea mai sensibilă a momentului, Mihail Gorceakov dorea să profite de pe urma acesteia. Cancelarul rus considera schimbul Insulei Șerpilor cu Bolgradul unul echitabil pentru Rusia, dar fapt neacceptat de Anglia (Vițcu 2006, 125). În acest context tensionat Urharzy Gyorgy nota: „una din chestiunile importante era cedarea de către Rusia a teritoriilor stabilite prin Tratatul de pace de la Paris. Rusia nu voia să cedeze Moldovei Bolgradul și Turciei Delta Dunării și Insula Șerpilor, Austria nu dorea retragerea trupelor din Principatele Dunărene până nu se efectuează cedările, Anglia nu voia să-și recheme flota de război din apele teritoriale rusești, astfel pacea Europei se afla în pericol” (Români 1859, 132).

În timpul unei întrevederi dintre Walewski și lordul Palmerston din cursul anului 1856 s-a pus din nou în discuție necesitatea restituirii Bolgradului către Principatul Moldovei. Pentru împăratul francez aceste disensiuni în problema rectificării graniței dintre Imperiul Otoman și cel Rus reprezenta o piedică serioasă pentru noua construcție politică a Europei. Întrebarea care trebuia pusă

la acea vreme este dacă Napoleon al III-lea știa de existența a două localități cu numele Bolgrad¹. Lordul Palmerston considera oportun în acest context tensionat convocarea unui nou forum internațional, care să găsească o soluție problemei basarabene, deoarece Rusia uzitează de toate mijloacele pentru a-și păstra teritoriile, care prin tratat urmau a fi cedate (Schroeder 1922, 384). Lordul Palmerston considera tentativa Rusiei de a nu respecta Tratatul de la Paris un joc „rușinos” pentru o putere ca Rusia, iar „încercarea de a substitui orașul sudic celui nordic este un act cu care Anglia și Franța nu pot fi de acord” (Craven 1879, 513).

Abia spre finele anului 1856 Franța a renunțat să susțină pretențiile Rusiei asupra Bolgradului, iar prin protocolul din 6 ianuarie 1857 Rusia era obligată să cedeze sudul Basarabiei Principatului Moldovei (Bamberg 1858, 82).

Astfel, se observă o coincidență în raporturile franco-ruse. În anul 1814, la 30 martie, contele Orlov sosea la Paris după victoria aliaților împotriva lui Napoleon Bonaparte pentru a semna triumful Rusiei împotriva Franței. Abia acum, după 42 de ani, la 30 martie 1856, era semnată pacea dintre Franța victorioasă și o Rusie care și-a arătat limitele în război, dar care avea forța necesară să revină în prim-planul Europei. Ca urmare, dacă în 1814 Orlov venea în calitate de învingător, acum venea să ceară suveranului francez pacea.

Congresul de la Paris a fost privit în epocă destul de bine, cu toate neajunsurile sale, dar și consecințele imediate, care au reprezentat pentru Franța „o oră glorioasă”. Ambasadorul francez la Constantinopol Edouard Thouvenel considera că diplomația franceză a reușit să salveze integritatea Imperiului Otoman de o „moarte violentă” (Thouvenel 1896, 610).

Rezultate Congresului de pace de la Paris au fost comunicate de Walewski într-o serie de telegrame expediate reprezentantului francez de la Constantinopol Thouvenel. Pe 5 aprilie îi expediază o scrisoare cu următorul text: „pacea este asigurată,

¹ În ceea ce privește Bolgradul s-a produs o eroare. Comisarii europeni însărcinați cu delimitarea graniței dintre Imperiul Rus și Imperiul Otoman au constatat cu „stupoare” existența a două localități cu numele de Bolgrad, ambele situate în apropiere una de alta față de granița fixată prin Tratatul de la Paris din 30 martie 1856. Comisarii ruși considerau ca frontiera trebuie să treacă la sud de târgul Bolgrad, care era centrul coloniei bulgare, și nu la sud de localitatea de localitatea Tabac (localitatea numită Tobac în lucrarea lui Dimitrie Cantemir *Descriptio Moldaviae*), căruia pentru o scurtă perioadă de timp i s-a zis Bolgrad.

faptul că negocierile s-au ținut la Paris a condus la un rezultat mulțumitor” (Thouvenel 1896, 613). De altă părere era reprezentantul englez la negocierile de pace de la Paris, lordul Palmerston, care vedea în acest tratat ceva „rușinos”, ce va dura foarte puțin. Celălalt reprezentant al Angliei, lordul Clarendon, mai moderat în declarații, i-a afirmat lui Walewski că „tratatul din 30 martie deschide o nouă epocă, care trebuie să fie una de pace, dar nu trebuie să neglijăm nimic pentru a face ca pacea să fie solidă și durabilă” (Delord 1869, 645).

Semnarea păcii din capitala Franței a reprezentat în viziunea diplomației ruse un sacrificiu necesar. Acest tratat, cu urmări grave pentru Imperiul Rus, a fost urmat de o schimbare majoră la nivel diplomatic. Conte Nesselrode, care devenise pentru ruși un „Nestor al diplomației”, o analogie reușită cu celebrul personaj din războiul Troiei, părăsea cariera diplomatică după mai bine de 40 de ani de activitate. Locul său este luat de Mihail Gorceakov, care avea legături personale, familiale, cu românii. Astfel, al doilea fiu a lui Gorceakov era căsătorit cu o fiică a fostului domn regulamentar Mihai Sturdza; George Cantucuzino, colonel în armata rusă era căsătorit cu o soră de a lui Gorceakov și, în fine, a doua fiică a lui George Cantucuzino se căsătorise cu Giers, nepot prin alianță al cancelarului Rusiei, cel care a îndeplinit funcția de consul general al Rusiei la București în perioada anilor 1858-1863.

Una din schimbările majore era că Rusia își pierde statutul de jandarm al Europei în favoarea Franței, care devine „prim-dirijor” în concertul european. În situația creată Gorceakov va face eforturi pentru realizarea unei alianțe cu Franța, în acest sens ducând o luptă pentru susținerea cauzei românești.

Astfel, după încheierea Păcii de la Paris, Mihail Gorceakov avea de jucat un rol exponențial pentru Rusia. Gorceakov avea convingerea că înfrângerea suferită de Rusia în războiul contra tandemului franco-englez nu este una totală, iar Rusia are asigurat un loc printre marile puteri.

Franța în tandem cu Rusia și-au pus amprenta asupra realizării unirii de la 1859, cu precizarea că Rusia își ascundea cu abilitate obiectivele urmărite, susținând chestiunea cea mai intens dezbătută de aeropagul european. Cu toate acestea, cele două țări, antagoniste în timpul Războiului Crimeii, au colaborat pentru realizarea doleanțelor românilor de la acea dată, iar în unele momente Franța era dispusă să cedeze teren rușilor. Congresul de la Paris n-a oferit o soluție definitivă în problema realizării unirii, din cauza opiniilor divergente ale Marilor Puteri, dar a reușit să mai obțină un aliat – Rusia.

Astfel, în timpul negocierilor de pace de la Paris, Franța și Rusia aveau același punct de vedere în problema unirii principatelor.

Bibliografie

- Acte 1889:** D.A. Sturdza, Acte și documente privitoare la istoria renascerei României, vol. II (București 1889).
- Bamberg 1858:** F. Bamberg, Histoire diplomatique de la crise orientale de 1853 à 1856 (Paris 1858).
- Bapst 1902:** G. Bapst, Les coulisses du Congrès de Paris (d'après les souvenirs du maréchal Caronbert). Revue politique et littéraire, nr. 23, 4 série, tome XVIII, décembre 1902, 705-710.
- Bapst 1909:** G. Bapst, Le Maréchal Caronbert souvenirs d'un siècle, tome troisième (Paris 1909).
- Bataillard 1856a:** P. Bataillard, La Moldo-Valahie dans la manifestation de ses efforts et ses vœux (Paris 1856).
- Bataillard 1856b:** P. Bataillard, Premier point de la question d'Orient. Les Principautés de Valachie et de Moldavie devant le Congrès (Paris, 1856).
- Berindei 1995:** D. Berindei, Diplomația românească modernă (București 1995).
- Boicu 1978:** L. Boicu, Diplomația europeană și triumful cauzei române (1856-1859) (Iași 1978).
- Bourgeois 1905:** E. Bourgeois, Manuel historique de politique étrangère, t. III (Paris 1905).
- Boutenko 1927:** V. Boutenko, Un projet d'alliance franco-russe en 1856, d'après des documents inédits des Archives russes. In: Revue Historique, t. 155, fasc. 2. (Paris 1927), 277-325.
- Carné 1865:** L. Joseph Marie Carné, L'Europe et le Second Empire (Paris 1865).
- Charles-Roux 1909:** Fr. Charles-Roux, La Russie et l'alliance anglo-française après la guerre de Crimée. In: Revue Historique, t. Cent unième (Paris 1909), 272-315.
- Charles-Roux 1913:** F. Charles-Roux, Alexandre II, Gortchakoff et Napoléon III (Paris 1913).
- Corivan 1931:** N. Corivan, Renseignements sur la conférence de Vienne. In: Revue historique du sud-est européen, janvier-mars (Bucarest 1931), 1-5.

- Corivan 1959:** N. Corivan, Unirea Țărilor Române în cadrul politicii europene. In: Studii, nr. 1, (București 1959), 159-190.
- Craven 1879:** A. Craven, Lord Palmerston. Sa correspondance intime pour servir à l'histoire diplomatique de l'Europe de 1830 à 1865, vol. II (Paris 1879).
- Damé 1900:** F. Damé, Histoire de la Roumanie contemporaine depuis l'avènement des princes indigènes jusqu'à nos jours (1822-1900) (Paris 1900).
- Debrauz 1856:** L. Debrauz, Le Traité de Paris du 30 mars 1856 étudié dans ses causes et ses effets (Paris 1856).
- Delord 1869:** T. Delord, Histoire du Second Empire 1848-1869, tome I (Paris 1869).
- Droz 1952:** J. Droz, Histoire diplomatique de 1648 à 1919 (Paris 1952).
- Duroselle 1964:** J.-B. Duroselle, L'Europe de 1815 à nos jours. Vie politique et relations internationales (Paris 1964).
- Fourmestraux 1862:** Eu. Fourmestraux, Etude sur Alexandre II (Paris 1862).
- Gorianov 1910:** S. Gorianov, Le Bosphore et les Dardanelles. Étude historique sur la question des détroits (Paris 1910).
- Henderson 1938:** G.B. Henderson, Napoléon et son projet de voyage en Crimée (1855). In: Revue Historique, t. 182, fasc. 1 (Paris 1938), 115-129.
- Iorga 1915:** N. Iorga, Partea lui Napoleon al III-lea în Unirea Principatelor (București 1915).
- Iorga 1923:** N. Iorga, Un colaborator al unirii Principatelor Paul Bataillard. In: Memoriile Secțiunii Istorice, seria. III, t. I (București 1923), 311-324.
- Iorga 1938:** N. Iorga, Istoria românilor, vol. IX (București 1938).
- Iorga 1995:** N. Iorga, Istoria relațiilor române (București 1995).
- Jelavich 1969:** B. Jelavich, Balkan Nations under European Protectorship. In: Actes du premier congress international des Etudes Balkaniques et sud-est europeennes, t. IV (Sofia 1969), 397-408.
- Jelavich 1977a:** B. Jelavich, The Danubian Principalities and Bulgaria under Russian Protectorship. In: Jahrbücher für geschichte Osteuropa (München 1961), 349-366.
- Jelavich 1977b:** B. Jelavich, The great power protectorate and romanian national development 1856-1877. In: Revue des études sud-est européennes, t. XV, nr. 4 (Bucarest 1977), 681-694.
- Lévy 1858:** A. Lévy, L'Empereur Napoléon et les Principautés Roumaines (Paris 1858).
- Mano 1900:** J.G. Mano, L'Union des Principautés Roumaine. Étude d'histoire diplomatique & de droit international (Paris 1900).
- Mantran 1961:** R. Mantran, Histoire de la Turquie (Paris 1961).
- McMilan 2014:** J.F. McMilan, Napoleon III (Profiles in power) (New York 2014).
- Michelson 1998:** P.E. Michelson, Romanian Politics 1859-1871. Frim Prince Cuza to Prince Carol (Iași 1998).
- Morny 1896:** Ch. Morny, Une ambassade en Russie: 1856 (Ollendorf 1892).
- Mosse 1955:** W.E. Mosse, How Russia made peace september 1855 to april 1856. Cambridge Historical Journal 11/ 3, 1955, 297-316.
- Platon 2005:** Gh. Platon, Români în veacul construcției naționale – națiune, frământări, mișcări sociale și politice, program național (București: Editura Enciclopedică 2005).
- Radulesco 1850:** J. Radulesco, Le protectorat du czar ou la Roumanie et la Russie. Nouveaux documents sur la situation européenne (Paris 1850).
- Rieber 2014:** A. Rieber, The struggle for the eurasian bordelands from the rise of early modern empires to the end of the first World War (United Kingdom 2014).
- Riker 1940:** T.W. Riker, Cum s-a înfăptuit România (București 1940).
- Riker 1944:** T.W. Riker, Cum s-a înfăptuit România (București 1944).
- Români 1859:** Români la 1859. Unirea Principatelor Române în conștiința europeană, vol. II: texte străine (București 1984).
- Sanejouand 1856:** A. Sanejouand, Les Principautés Roumaines devant l'Europe (Paris 1856).
- Schroeder 1922:** P.E. Schroeder, Austria, Great Britain and the Crimean War. The destruction of the European Concert (London 1922).
- Seton-Watson 1937:** R.W. Seton-Watson, Histoire des Roumains de l'époque romaine à l'achèvement de l'unité (Paris 1937).
- Seton-Watson 1955:** R.W. Seton-Watson, Britain in Europe, 1789-1914: a survey of Foreign Policy (Cambridge University Press 1955).
- Stan 1995:** A. Stan, Protectoratul Rusiei asupra Principatelor Române, 1774-1856: între dominație absolută și anexiune (București: Editura Saeculum 1995).
- Șeicaru 1959:** P. Șeicaru, Unirea Națională ideea forță a României Moderne, în perspectivă istorică și în complexul politic european (Madrid 1959).

- Tarle 1952:** E.V. Tarle, Războiul Crimeii, vol. II (București 1952).
- Taylor 1971:** A.J.P. Taylor, The Struggle for Mastery în Europe, 1848-1919 (Oxford 1971).
- Temperley 1932:** H. Temperley, The Treaty of Paris of 1856 and its execution. In: The Journal of Modern History, vol. IV, nr. 3, September (Chicago 1932), 523-543.
- Thouvenel 1896:** L. Thouvenel, Paris et le Congrès en 1856. In: Revue de Paris, tome sixième, novembre-décembre (Paris 1896).
- Thouvenel 1903:** L. Thouvenel, Pages de l'histoire du Second Empire, d'après les papiers de M. Thouvenel, ancien ministre des Affaires Étrangères (Paris 1903).
- Turliuc 2006:** C. Turliuc, Principiul naționalităților în Tratatul de la Paris (1856). In: (Ed. D. Ivănescu, D. Vitcu) Congresul de pace de la Paris (1856): prefaceri europene, implicații românești (Iași 2006), 101-111.
- Ubcini 1858:** A. Ubcini, La question des Principautés devant l'Europe (Paris 1858).
- Vianu 1959:** A. Vianu, Relațiile franco-ruse în problema Unirii. In: Studii, nr. 1 (București, 1959), 191-210.
- Vincard 1856:** P. Vincard, Affaire d'Orient. In: La Presse, 25 février (Paris, 1856), 1.
- Vinogradov 1959:** V. Vinogradov, Cu privire la rolul diplomației ruse în unirea Țărilor Române. In: Studii, nr. 2 (București 1959), 35-53.
- Vitcu 2006:** D. Vitcu, Tratatul de la Paris (1856) și avaturile delimitării hotarului european între Rusia și Turcia. In: (Ed. D. Ivănescu, D. Vitcu) Congresul de Pace de la Paris (1856) prefaceri europene, implicații românești (Iași 2006), 113-143.
- Wesley 1928:** F.A. Wesley, The Paris Embassy: from the papers of Earl Cowley (London 1928).
- Петров 1891:** А.Н. Петров, Парижский конгресс. В сб.: Исторический вестник, №1-3 (Москва 1891), 198-120.

The Peace Congress of Paris in 1856. Franco-Russian relations and the Romanian Question

Abstract

40 years after the Congress of Vienna that ended the Napoleonic Wars, European diplomats gathered in Paris. France, together with England, managed to defeat Russia in the Crimean War, and now it was crowned with the laurels of success. On the agenda of foreign policy of the Great Powers appeared Romanian question. Despite the fact that Russia was defeated, it approached to France as a result of secret negotiations between the Duke de Morny and Russian ambassador in Vienna Gorchakov in 1855.

The Congress of Paris in 1856 demonstrated evidence of this rapprochement. France put forward for discussion the question of the union of two Romanian principalities that suddenly found support from Russia, which wanted to be rehabilitated to Romanians and looked for an opportunity to destroy the Franco-British alliance. Despite this, both countries warring at the time of the Crimean War, cooperated in implementing the desires of Romanians, and sometimes France was ready to concede to Russians. The Congress of Paris did not give a definitive solution on the question because of divergent views of the Great Powers, but managed to find support from Russia.

Парижский конгресс по вопросам перемирия 1856 года. Французско-русские отношения и румынский вопрос

Резюме

Спустя 40 лет после Венского конгресса, завершившего наполеоновские войны, европейская дипломатия собралась в Париже. Франции, вместе с Англией, удалось победить Россию в Крымской войне, и она удостоилась лавров победителя. На повестке внешней политики великих держав оказался румынский вопрос. Несмотря на то, что Россия оказалась побежденной, она сблизилась с Францией вследствие секретных переговоров между герцогом де Мори и русским послом в Вене Горчаковым в 1855 г.

Парижский конгресс продемонстрировал очевидность этого сближения. Именно Франция выдвинула на обсуждение объединение принципатов, что неожиданно нашло поддержку у России, которая желала реабилитироваться перед румынами и искала возможность уничтожить англо-французский союз. Несмотря на это, две страны, враждовавшие во время Крымской войны, сотрудничали во имя осуществления желаний румын, а иногда Франция была готова уступить русским. Парижский конгресс не дал окончательного решения по вопросу объединения из-за противоположности мнений великих держав, но обнаружил поддержку со стороны России.

23.01.2015

Eugen-Tudor Sclifos, Institutul de Istorie al AȘM, 31 August 1989, 82, MD-2012 Chișinău, Republica Moldova, e-mail: tudor.scl@gmail.com